

Хвароба

У распранальні нікога не было, але праз расчыненыя дзверы чуліся галасы: нехта смяяўся, гуляўся, выклікаў імёны, і выхавацелька рабіла заўвагі тым, хто пачаў бегаць паміж сталаў. Мама націснула на гузік, ён праслізнуў у дзірку і расшпіліўся. Брудна-ружовая футрачка знялася разам з рукавіцамі (яны трымаліся на гумцы, што працягвалася праз рукавы). Шапка, якая ўвесь час лезла на вочы, калючы шалік, мокры ад майго подыху, дутыя непрамакальныя нагавіцы і чорныя боты маці зняла таксама. На чырвоныя калготы абула карычневыя сандалі (амаль усе дзяўчынкі з групы мелі каляровыя, зыркяі, а на святы прыходзілі ў белых. Мая святочная пара была цёмна-вішнёвая. Гэта было адзіным выключэннем на кожным ранішніку, і я адчувала, як усе бацькі, дзеці, звяры і Дзед Мароз глядзяць на мае ногі, глядзяць і не ведаюць, што я тут ні пры чым, я не хацела). Я павінна была ісці туды, у групу. Дадому — толькі вечарам. Толькі б не апошняй. Мама падштурхнула мяне да адчыненых дзвярэй. Я пераступіла цераз лінію сутыкнення двух розных адценняў лінолеуму. Святло, мітусня. Спінаю адчула скразняк, пасля пачулася рыпенне — мама сышла. Стрымала жаданне бегчы за ёю, крыкнуць уніз лесвіцы што заўгодна, зараўці без словаў, без сувязі, каб гэта быў проста гук загнанай у пастку жывёлы, унутры якой трушчацца косткі. Нават не заплакала — не трэба, не мае сэнсу, нельга, каб яны бачылі.

Марта і Марыя раскладалі лялькі і іх сукенкі, Вова і Саша сутыкалі жоўтыя грузавікі, Каця раскладала фарбаваную драўляную гародніну, усе пачыналі гульні, і тыя раз-пораз зліваліся: лялькі ішлі ў краму, грузавікі збівалі іх, наязджалі на ногі Марыі і Марты, і цяжкія штучныя яблыні каціліся па чырвоным дыване. Я прайшла да свайго стала і лёгка пацягнула шуфлядку. Старое дрэва не зрушыла. Я ведала, што трэба рэзка торгнуць і вытрываць енк і віск, якімі абавязкова суправаджалася адкрыццё. У шуфлядзе ляжалі мае фламастары, алоўкі, размалёўкі, папера. Але пакуль нельга. Толькі пасля сняданку. Я пачакаю, я пасяджу тут.

Неяк рана мы сёння. Я сяджу, а ежу ўсё не нясуць, і іншыя дзеці ўсё гуляюць. Звычайна я сядзела, занурыўшыся ваўчанём пасярод паляўнічага гону, трывала павольны рух часу, не глядзела на іншых. Адлічвала гадзіны, як умела — сняданак, шпацыр, абед, сон. Чакала, калі можна будзе сысці, калі ніхто не будзе пільна назіраць, прымушаць, трымаць, залядаць у талерку, ложка, вочы, сціснутыя далоні, кішэні, калі ўсе гэтыя чужынцы разыдуцца, знікнуць, суцішацца і пакінуць мае вушы ў спакоі. Але сёння сняданак не нясуць так доўга. Я падняла вочы. Я памядзела на іх, абвяла позіркам памяшканне, усе яго каляровыя плямы, ружовыя рукі нянечкі, потны твар выхавацелькі, хвасты, косы, абветраныя падбароддзі, саплівыя насы. І ўбачыла яе.

Незнаёмая, іншая, не падобная да дзіцяці сваім бэзавым вытанчаным строем і выразам твару. У яе былі два хвасты, смулявая скура, карычневыя спрытныя

вочы, тонкія вусны з прыгожай прыпухласцю ўнізе.

Яе звалі Маргарыта. Я даведалася яе імя, бо ўстала з-за стала і падышла да яе, ціха села побач, пасунула ў яе бок далонь. Яна глядзела на падлогу, туды, дзе расцякаліся непрыгожыя карычневыя ўзоры дывана. Яна паглядзела на маю далонь. На прыдалонне. Утвар.

Упершыню, здаецца, у мяне была сяброўка. Мы размаўлялі, я распавядала ёй пра тое, што робіцца ў нашым садку, хто з нянечак глядзіць, ці спяць падчас ціхай гадзіны, а каму ўсё роўна. Паказвала, як можна пранесці ў спальню забароненыя там цацкі. Прайшоў сняданак, мы хадзілі на шпацыр, абедалі, зноў гулялі. Мая шуфлядка з фламастарамі і алоўкамі ніводнага разу не адчынілася. Я люблю маляваць, але як прыемна займацца іншым.

Сёння я сыходзіла з дзіцячага сада з нецярплівым жаданнем вярнуцца — там з'явілася нешта такое, чаго больш нідзе няма, і я не магу хацець застацца дома, не жадаю больш прыкідацца хворай, абы толькі мяне пакінулі ў ложку (пасля таго, як маці зачыніць дзверы, адлічваеш да дваццаці, пасля блытаешся і пачынаеш з адзінкі, і хутка ўжо можна спусціць на падлогу босыя ногі, і маляваць, і гуляцца, размаўляючы на розныя галасы).

Ісці было цяжка. Цела налівалася свінцом, гарачым, вадкім, і я адчувала, як той плёскаецца знутры галавы, шуміць. Зімовае неба навальвалася на маю ружовую футрачку, забіралася ў рот і нос, і там становілася металам. Усё было цяжарам і гарачынёй.

Увесь вечар я марыла пра Маргарыту і пра нашыя

гульні. Заўтра будзе яшчэ адзін дзень побач з яе прыгажосцю, будзе яе голас у адказ на мой, будзе сумесны шпацыр, магчыма, мы нават пачнем маляваць разам... О, як было б цудоўна паказаць ёй мае сшыткі і альбомы, растлумачыць, якія гісторыі распавядаюць малюнкi, пабачыць, як сама Маргарыта дамалёўвае нешта да іх...

Ноччу я прачнулася ад жару ва ўсім целе і ў галаве. Мама прынесла градуснік, і чырвоны слупок у ім узняўся высока.

— Ляжы, ляжы, ты нікуды не пойдзеш.

Трэба хутчэй прачынацца, трэба ўстаць, апрануць нелюбімыя дутыя нагавіцы, боты (я проста заткну шнуркі ўнутр, калі мама не дапаможа), калючы шалік (але я нават не войкну ад яго дотыку), штучную брудную футрачку...

Я думала ліхаманкава, хутка, я не зважала на дэталі, я ведала толькі адно: трэба ісці, трэба быць там, як заўгодна, але зараз. Трызненне перапынялася снамі, і ў іх крышталёных пухірах я бачыла Маргарыту пасярод пекла дзіцячага сада, у коле нованароджаных цёмных сяброўстваў, у зграі крыку і тлуму, у здаровай жажлівай радасці ад уласнага поспеху.

— Супакойся, ляжы, заўтра ты нікуды не пойдзеш, будзем чакаць доктара і лячыць горлачка, — паўтарала мама.

— Твая новая сяброўка нікуды не знікне, — дадавала яна.

— Вельмі гарачы, — казалa пра мой лоб.

І я не магла патлумачыць пра мой стол, пра рыпенне шуфлядкі з алоўкамі, пра тое, як доўга мне даводзіцца маляваць (сняданак, шацыр, абед, сон, поўднік), пра тое, як хораша і балюча амаль не адкрываць рота.

Некалькі дзён я ляжала ў гарачым, мокрым ад майго поту ложку, і цяжкія сны перапынялі цяжкія трызненні наяве, немагчымыя свінцовыя думкі. На чацвёрты дзень мама пагадзілася павесці мяне ў садок. Снег трохкі падтаў, і дарога падалася доўгай: ногі, саслабелыя пасля хваробы, везлі, саслізгвалі, і я гучна сапла, чырванела, злавалася кожнай хвіліне, што аддаляла нашу з Маргарытай сустрэчу.

У распранальні маці зняла з мяне брудна-ружовую футрачку, сцягнула шапку, зачাপіўшыся за вушы, абула ў карычневыя сандалі — а я нічога не чула, нічога не думала, не ведала, як я выглядаю і што ёй скажу. Трэба толькі хутчэй увайсці, трэба яе ўбачыць.

Яна сядзела паміж Аняй і Соняй, Нікіта каціў да іх вялікі жоўты аўтобус, а Каця цягнула яе за руку, казалa: «Я прынесла, як абяцала, хадзем, пакажу».

Я пайшла за стол і паклала палец на пластыкавую дзірку. Калі засунуць палец тымей і пацягнуць на сябе рэзка, не зважаючы на віск і рыпенне, шуфляда адчыніцца. Але пакуль нельга. Пасля сняданку. Няхай мама забярэ мяне сёння раней за ўсіх.

Нямая

Лана доўга абірала букет для гэтай незнаёмай дзяўчыны. Нязграбная ў словах, яна імкнулася звязаць тканіну адносінаў паднашэннямі — старадаўняя мова павагі была больш зразумелай і менш балючай за прамовы, якія перасякаліся ў паветры, нібы нажы.

Лана пакідала людзям столькі, колькі вымагала сітуацыя. Яна лічыла хабар самай натуральнай формай афіцыйных зносінаў, спакойным і мудрым шляхам да пажаданага. Падарунак быў яе вітальным словам, яе падзякай, яе цвёрдай любоўю, яе нерашучай надзеяй на блізкасць.

Старыя багі патрабавалі падарункаў і хабараў, каб пераканацца ў адданасці мэце, у чысціні малітвы. Рэч патрэбная на тое, каб зазірнуць у сэрца і ўпэўніцца: чалавек ведае, што жыццё — гэта бясконцы абмен, і нельга толькі атрымліваць без аніводнай страты. Рэч патрэбная на тое, каб праверыць, ці адрознівае чалавек сутнасць падарунка і хабару.

Сям'я Кахоцкіх многа пераязджала: Лана нарадзілася ў Германіі, праз чатыры гады Кахоцкія пераехалі ў Ізраіль, праз тры вярнуліся ў Беларусь — і мовы ў ёй змяшаліся і заблыталіся. Болей Лана не спрабавала размаўляць — яна ведала, як лёгка несці пачуццё ў падарунках, жэстах, позірках, рытме рухаў і набліжэнняў, а таму не мела патрэбы ў новых гульнях. Дзеці лічылі Лану нецікавай дачкой багатых бацькоў,

якой няма чаго паказаць, акрамя сваіх грошай. Толькі некаторыя сустрэчныя разумелі, чаму яна маўкліва цягне рукі са скрынкай у хрумсткай прыгожай паперы. Звычайна ў іх не было чаго даць ёй, акрамя прысутнасці, дотыку, гарманічнага рытму хады, белаў дарогі пасярод рудых дрэваў. Але гэта быў правільны адказ — яны давалі тое, што малі, тое, чаго ў Ланы не было, і пах ліпы быў ладанам, і сосны складалі імклівыя прывідныя фрэскі, і простая лясная кветка плядзела ласкава, як святая Марыя.

З тымі, хто ружавеў і прымаў падарункі ў хваляванні, хто абяцаў вачыма помніць яе і лашчыць гэтую рэч, такую прыгожую, патрэбную, — з тымі Лана была шчаслівая.

«Ігнат, што з ёй рабіць? Яна набывае сяброў за грошы, дзічыцца, слова не выцягнуць. Што з яе будзе, калі працягне так тыркаць усім банцікі і каробачкі?» — маці клапацілася пра Лану, як клапаціцца прыгожыя жанчыны, расчараваныя тварамі і здольнасцямі любімых дзяцей.

«Нічога, усё зразумее», — Кахоцкі паціснуў плячыма. Бізнес без лёгкіх стымуляцый і сімуляцый не працуе, таму Лана, можа, і не дурніца. Ён развіваў у дачцэ іншыя навыкі забяспечанага жыцця: замежныя мовы, усмешка без жадання ўсміхнуцца, матэматычны падлік карыснасці знаёмства, атрыбуты абранасці — Ігнат Кахоцкі даў столькі ўрокаў, а яна маўчала, яна шукала стужкі для падарункаў, цешылася не абранасцю, а абрадавасцю, радасцю, яна дыхала плебейскім паветрам кухняў бабуліных сябровак і хавала паштоўкі,

якія пакуль няма каму падпісаць.

Кахоцкія неяк убілі ў яе кепскаватую польскую і выправілі вучыцца ў Варшаву.

Калі Лана кінула варшаўскі гістфак, бацькі параілі ёй знайсці працу (і пажадана ў сталіцы, каб Лана лядзела на шчаслівых менскіх студэнтаў — і адчувала сорам, і рыхтавалася да іспытаў, і сніла сябе першакурсніцай, пажадана факультэта міжнародных адносінаў).

Але Лана ўладкавалася на працу фларысткай, працавала ноччу, палову дзён тыдня спала, другую палову бавіла без шчаслівых студэнтаў і іншых герояў чужых фантазій. Спачатку яна жыла ў кватэры бацькоўскіх сяброў — сямейнай пары навукоўцаў, якія ў той час паехалі нешта паралельна вывучаць у Швецыі. Калі сінхронныя даследчыкі вярнуліся, Ланіна адзіноцтва якраз пералівалася цераз край усіх кубкаў, і рукі стаміліся ад дотыкаў да нежывых непатрэбных падарункаў, і пах кветак, якія пойдучь да чужых каханак, пазбаўляў прытомнасці.

Лана пачала шукаць новы дом.

Знаёмы даў Лане нумар дзяўчыны, ад якой з'ехала суседка. Яны дамовіліся на сустрэчу праз Фэйсбук і, здаецца, паразумеліся, але ўсё роўна было страшна, і сэрца кожную ноч атрымлівала назад нераскрытыя пакункі, і сны поўніліся шапаценнем паперы для падарункаў, і гэты пошум зліваўся ў словы без сэнсу — яна прачыналася ў жаху ад таго, што страціла разуменне чалавечай мовы і назаўсёды застаецца адна.

Лана абрала сціплыя светла-фіялетавыя кветкі.

Была ранняя вясна. Снег пачаў сыходзіць, але пакуль

лянотна. Ён гуліва пакідаў сваю бялізну пад вокнамі і дрэвамі, ціха падаў раніцай, каб адразу растаць — на тварах (белых-белых), на каўнярах (мяккіх, мёртвых), на вейках (цвёрдых, сонных, жывых).

У думках Лана адразу пачала зваць яе Суседкай. Лана паспела столькі сказаць гэтым фіялетавым кветкам, так выкшталцона вылічыла будучыню па падабенству яе вачэй і пялёсткаў, што падавалася: яны ўжо даўно знаёмыя.

Суседка ўзяла букет. Перад тым, як адвесці руку назад да цела, дзяўчына патрымала яе ў паветры, быццам спрабавала прызвычаіцца да вагі фіялетавых кветак, вывучыць перахрыст сцяблінаў. А пасля рука з букетам прыціснулася да грудзей, і гэты парывісты жэст даказаў ціхае «дзякуй», выказаў разуменне недастатковасці маўлення.

Лана насіла кветкі штотыдзень. Ставіла букеты ў высокую крышталную вазу на ўскрайку стала, і пах прахалодных лісцяў і пялёсткаў абводзіў заплюшчаныя вочы, сціснутыя вусны, раскіданыя ў снах валасы. Празрыстасць вады і крышталю прыцягвала першыя прамяні раніцы, якія зырка адбіваліся на суседкіну шчаку. Суседка прачыналася ад дотыку святла, бачыла букет з белай атласнай стужкай — і ён быў кнігай, размовай, пажаданнем, бутонам новага дня, што распускаўся дзеля яе адной.

Зямля

Танклявая і хваравітая — пакупнікі не глядзяць на яе, калі працягваюць картку для разліку. Канечне, зусім пазбягаць яе цяжка: вялікі горад прымушае скарачаць усе міжчалавечыя дыстанцыі, мець дачыненне да іншасвету і чаго заўгодна. Да таго ж у Беларусі нельга мець слабыя нервы, баяцца нябожчыкаў, цемры і халаднечы. На працу ў гандлёвым цэнтры досыць лёгка патрапіць нават мярцвячцы — і ніхто не паскардзіцца, не спалохаецца, не адчуе паху падгнилага цела. Люта давала рэшту, не дакранаючыся да чужых рук, і яе самотнае вандраванне паміж нябытам і родным горадам працягвалася.

Люта Віргін прадавала аксесуары для тэлефонаў у вялікім шкляным будынку. Людзі не пыталі, ці можна тэлефанаваць памерлым — толькі набывалі чахлы. Людзі не раіліся з Лютай наконт складу любізініка — толькі абіралі слухаўкі. Людзі не прасілі дараваць ім грахі — толькі глядзелі карткі памяці на дванаццаць гігабайт. Люта гандлявала і гандлявала, паказвала, раіла, не шукала сабе іншай працы.

Пакорліва чакала вызвалення ад гэтай зямлі, ад сваёй да яе любові, якая і не дазволіла ў зямлі ляжаць: на трэці дзень пасля пахавання Люта расплюшчыла вочы і пачала лезці ўверх. Мёртвая жанчына жэрла зямлю, прарывала сабе шлях вуснамі і зубамі — і апынулася на чорнай спіне магільнага прыгорка. Вецер расхітаў яе валасы, і Люта стаяла над уласным крыжом — ці то сама

перамагла і вызвалілася, ці то роднае чарноцце проста выплюнула яе, званітавала ў булімічным прыпадку.

Жыццё ў Беларусі — гэта метажыццё. Як у метарамане распавядаецца пра працэс напісання твора, так і падчас нашага існавання мы тлумачым сабе быццё, апісваем сябе ў ім, быццам маем адказнасць перад вялікім аўтарам. Які тэкст атрымаўся з прычыны нашага нараджэння? Ці дазволіць рэдактар яго надрукаваць і паказаць чытачам-пісьменнікам, якія жывуць і пішуць метажыццё пасля нас? Ці не атрымаецца так, што ўсе нашыя пакуты і высылкі нічога не вартыя — і не патрэбныя нікому нашыя тэксты, і няма больш гісторыі, і змаганне ўжо не каштуе нічога? Воля і годнасць, паэмы і пахаванні, жаданне кранаць белую льняную тканіну, вада з мніянага нефарбаванага кубка, лазовыя кошыкі, старыя сінія ровары — што з гэтага больш важна, што застанецца, што будуць любіць на гэтай зямлі? Ці будуць любіць хоць што-небудзь? З кожным стагоддзем касмічнай чарнаты ўсё менш, зямля і твары становяцца аднолькавага шэрага колеру.

Пасля смерці Люта заўсёды была бледнай. Яна гандлявала мабільнымі тэлефонамі і прыгавала мінулае жыццё — у ім была прычына вяртання, у ім было тлумачэнне гэтай ненатуральнай бессмяротнасці, гэтай белай скуры. Люта шукала вытокі таго, што з ёй адбываецца, узнаўляла ў фантазіі сцэны, ахутаныя подыхам магічнай цемры, думала пра кожны свой дотык да зямлі, вады, травы і дрэваў. Пыталася, чаму